

Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0825U000896

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 17-03-2025

Статус: Запланована

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Афоніна Ольга Володимирівна

2. Olha Afonina

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 081

Назва наукової спеціальності: Право

Галузь / галузі знань: право

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Право

Дата захисту:

Спеціальність за освітою: Право

Місце роботи здобувача: Афоніна Ольга Володимирівна

Код за ЄДРПОУ: 3435000180

Місцезнаходження: вул. Олесь Гончара, буд. 52, Київ, 01054, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки:

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): PhD 7900

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Код за ЄДРПОУ: 02071205

Місцезнаходження: майдан Свободи, буд. 4, Харків, Харківський р-н., 61022, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Університетський

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Код за ЄДРПОУ: 02071205

Місцезнаходження: майдан Свободи, буд. 4, Харків, Харківський р-н., 61022, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Університетський

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 10.15, 10.15.23, 10.15.37, 10.15.16

Тема дисертації:

1. Конституційно-правові форми політичної активності громадян, що реалізуються за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій
2. Constitutional and legal forms of political activity of citizens implemented through information and communication technologies

Реферат:

1. Дисертацію присвячено формуванню цілісної концепції конституційно-правових форм політичної активності громадян, що реалізуються за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), та формулюванню загальних підходів до їх врегулювання в конституційному законодавстві України з урахуванням сучасних політико-правових реалій і тенденцій розвитку інформаційного суспільства. У роботі визначено поняття та ознаки конституційно-правових форм політичної активності громадян, що реалізуються за допомогою ІКТ, встановлено видове розмаїття цих форм і здійснено їх класифікацію. Авторкою введено в науковий обіг поняття «конституційно-правові форми політичної активності громадян»,

під якими пропонується розуміти зовнішні прояви активної поведінки особи в політичній сфері, котрі в силу їх значущості для демократичного устрою отримують конституційно-правове закріплення у вигляді певних основних прав і свобод людини і громадянина (або окремих правомочностей, що складають ці права і свободи), гарантуються державою і характеризують спосіб реалізації політичної активності в юридичній площині. Крім того, автором з'ясовано роль і місце конституційно-правових форм політичної активності громадян, що реалізуються за допомогою ІКТ, у системі електронного врядування та електронної демократії. Встановлено діалектичний зв'язок між розвитком різних форм політичної активності громадян і відповідними демократичними інноваціями для участі в управлінні державними справами; обґрунтовано, що названі форми, реалізовані через ІКТ, відіграють ключову роль у формуванні механізмів електронного врядування (e-government) і електронної демократії (e-democracy). Відзначено, що запровадження ІКТ в аспекті політико-правової участі громадян має розглядатися принаймні в трьох аспектах: 1) формування стандартів якості політичного спілкування та відповідне нормативно-правове врегулювання тих форм політичної активності громадян, що реалізуються за допомогою ІКТ; 2) зростання впливу та значення цифрових платформ у структуруванні форми політичної активності громадян, що реалізуються за допомогою ІКТ; 3) встановлення чіткого розмежування між офіційними та неофіційними формами політичної активності громадян, що реалізуються за допомогою ІКТ. Обґрунтовано висновок, що ефективне забезпечення державою гарантій для конституційно-правових форм політичної активності громадян, що реалізуються за допомогою ІКТ, неможливе без вирішення низки завдань. Розкрито міжнародно-правові стандарти регулювання форм політичної активності громадян, що реалізуються за допомогою ІКТ, та їх вплив на національне законодавство. Узагальнено досвід зарубіжних держав щодо визначення конституційно-правових основ регулювання форм політичної активності громадян, що реалізуються за допомогою ІКТ. З'ясовано, що жодна із сучасних конституцій, незалежно від того, до якого «покоління» вона належить, не виокремлює правові форми політичної активності громадян, що реалізуються за допомогою ІКТ, побіжно розглядаючи названі форми лише як прояв тих чи інших громадянських і політичних прав особи (чи їх окремих правомочностей) за способом (інструментарієм) їх реалізації. На конкретних прикладах продемонстровано, що різні форми політичної активності громадян, котрі реалізуються за допомогою ІКТ, активно впроваджувались в Україні на всіх рівнях публічного врядування в період 2018-2021 рр. Обґрунтовано пріоритетні напрямки розвитку конституційно-правового регулювання форм політичної активності громадян, що реалізуються за допомогою ІКТ, в Україні. До таких напрямків віднесено: 1) подальшу деталізацію та систематизацію конституційно-правових норм, що визначають форми політичної активності громадян, котрі реалізуються за допомогою ІКТ, з урахуванням кросдисциплінарності пов'язаних із цим питань; 2) завершення розробки та запуск в експлуатацію системи «Взаємодія», прийняття законодавства, що регламентує питання функціонування даної системи; 3) забезпечення належної електронної автентифікації громадян та захисту персональних даних в процесі реалізації політичної активності громадян; 4) законодавче встановлення порядку використання ШІ в процесі реалізації політичної активності громадян; 5) розробка ефективних механізмів запобігання і протидії зловживанню електронними формами політичної активності громадян, як-от розпалювання ворожнечі, поширення неправдивих відомостей, збурювання громадян до насильницької зміни конституційного ладу тощо. Сформульовано конкретні пропозиції щодо вдосконалення конституційно-правового регулювання за предметом дослідження. Зокрема, запропоновано прийняти Закон України «Про електронну демократію», який би комплексно врегулював систему й порядок реалізації правових форм політичної активності громадян, що реалізуються за допомогою ІКТ, в системному зв'язку з питаннями цифрової ідентифікації особи, захисту персональних даних, розвитку електронного врядування на всіх рівнях державно-політичної організації. Представлено концепцію структури цього Закону.

2. The dissertation is dedicated to the development of a comprehensive concept of the constitutional and legal forms of citizens' political activity, which are implemented through information and communication technologies (ICT), and to the formulation of general approaches to their regulation within the constitutional legislation of Ukraine, taking into account contemporary political and legal realities and the trends of information society

development. The study defines the concept and characteristics of the constitutional and legal forms of citizens' political activity implemented through ICT, establishes the diversity of these forms, and provides their classification. The author introduces into scientific discourse the concept of "constitutional and legal forms of citizens' political activity," which is proposed to be understood as the external manifestations of an individual's active behavior in the political sphere, which, due to their significance for the democratic order, receive constitutional and legal recognition in the form of certain fundamental rights and freedoms of individuals and citizens (or specific legal entitlements constituting these rights and freedoms), are guaranteed by the state, and characterize the manner in which political activity is exercised within the legal domain. Furthermore, the author has examined the role and place of constitutional and legal forms of citizens' political activity implemented through ICT within the system of e-governance and e-democracy. A dialectical relationship has been established between the development of various forms of citizens' political activity and corresponding democratic innovations for participation in state governance. It is substantiated that these forms, when implemented through ICT, play a key role in shaping the mechanisms of e-governance and e-democracy. It has been noted that the introduction of ICT in the context of citizens' political and legal participation should be considered in at least three aspects: the establishment of quality standards for political communication and the corresponding normative and legal regulation of those forms of citizens' political activity that are implemented through ICT; the increasing influence and significance of digital platforms in structuring the forms of citizens' political activity implemented through ICT; the establishment of a clear distinction between official and unofficial forms of citizens' political activity implemented through ICT. It is substantiated that the effective state guarantee of constitutional and legal forms of citizens' political activity implemented through ICT is impossible without addressing the range of tasks. The international legal standards for regulating the forms of citizens' political activity implemented through ICT and their influence on national legislation have been examined. The experience of foreign states in defining the constitutional and legal foundations for regulating the forms of citizens' political activity implemented through ICT has been summarized. It has been established that none of the modern constitutions, regardless of their "generation", explicitly distinguishes the legal forms of citizens' political activity implemented through ICT. Instead, they address these forms only indirectly, considering them as manifestations of certain civil and political rights (or specific legal entitlements) based on the means (tools) of their implementation. Specific examples demonstrate that various forms of citizens' political activity implemented through ICT were actively introduced in Ukraine at all levels of public governance during the period 2018–2021. The priority areas for the development of constitutional and legal regulation of citizens' political activity implemented through ICT in Ukraine have been substantiated. These include: further detailing and systematizing constitutional and legal norms defining forms of citizens' political activity through ICT, taking into account the interdisciplinary nature of related issues; completion of the development and launch of the "VzaemoDiia" system, along with the adoption of legislation governing its functioning; ensuring proper electronic authentication of citizens and protection of personal data in the process of political participation; legislative regulation of the use of artificial intelligence (AI) in the exercise of citizens' political activity; development of effective mechanisms to prevent and counteract abuses in electronic forms of political activity, including incitement of hatred, dissemination of false information, and agitation for the violent overthrow of the constitutional order, among others. Concrete proposals for improving constitutional and legal regulation on the subject of the study have been formulated. In particular, it has been proposed to adopt the Law of Ukraine "On Electronic Democracy". A conceptual structure for this law has also been presented.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Теоретичне узагальнення і вирішення важливої наукової проблеми

Публікації:

- Афоніна О. В. Реалізація політичних прав громадян через онлайніві (електронні консультації). Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2018. № 3 (Спецвипуск). С. 220–223.
- Afonina O. V. Constitutional and legal forms of political activity of citizens implemented with the help of information and communication technology: concepts, tasks and functions. Аналітично-порівняльне правознавство. 2022. № 4. С. 84–88.
- Афоніна О. В. Класифікація конституційно-правових форм політичної активності громадян, що реалізуються за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: «Право». 2022. Вип. 72. Ч. 1. С. 217–222.
- Афоніна О. В. Розвиток законодавства про конституційно-правові форми політичної активності громадян, що реалізуються за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій: досвід України. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: «Право». 2023. № 35. С. 52–67.
- Афоніна О. В. Конституційно-правові форми політичної активності громадян, що реалізуються з допомогою інформаційно-комунікаційних технологій: до постановки проблеми. Сучасний вимір прав людини: конституційний контекст (XI Тодиківські читання): зб. матеріалів учасн. Міжнар. наук. конф. (м. Харків, 26–27 жовт. 2018 р.). Харків, 2018. С. 27–28.
- Афоніна О. В. «Hate speech» та реалізація політичних прав громадянами за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій. Парадигми конституційного права: історія та сучасність (XI Тодиківські читання): зб. матеріалів учасн. Міжнар. наук. конф. (м. Харків, 1–2 лист. 2019 р.). Харків, 2021.
- Afonina O. V. About the principles of legal forms of realization of political activity of citizens with the use of ICT. Problèmes et perspectives d'introduction de la recherche scientifique innovante: Recueil de rapports scientifiques de la Conférence scientifique et pratique internationale (Bruxelles, 29 novembre 2019). Numéro 6. P. 62–64.
- Афоніна О. В. Досвід місцевого самоврядування країн Європейського Союзу в запровадженні інструментів електронної участі громадян. Регіональна політика ЄС: концепції, напрями, значення для України: зб. матеріалів учасн. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 23 квіт. 2021 р.). Харків, 2021. С.115–118.
- Афоніна О. В. Щодо нормативно-правового врегулювання конституційно-правових форм політичної активності громадян, що реалізуються за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій. Становлення та розвиток місцевого самоврядування в Україні: зб. матеріалів учасн. X Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, 7 груд. 2021 р.). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2021. С. 14–16.
- Афоніна О. В. Міжнародно-правові стандарти регулювання форм політичної активності громадян, що реалізуються за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій. Муніципальна реформа в контексті євроінтеграції України: позиція влади, науковців, профспілок та громадськості: зб. матеріалів учасн. Міжнар. наук. конф. (м. Київ, 10 груд. 2021 р.) Київ, 2021. С. 289–295.
- Афоніна О. В. Основні напрями розвитку електронної демократії задля забезпечення прав і свобод громадян України. Децентралізація публічної влади в Україні: здобутки, проблеми та перспективи: зб. матеріалів учасн. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 17 черв. 2022 р.). Львів, 2022. С. 284–289.
- Афоніна О. В. Цифрова особистість як необхідний елемент функціонування електронної демократії. Конституційне право ЄС в аспекті євроінтеграції України: зб. матеріалів учасн. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 21 квіт. 2023 р.). Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2023. С. 144–147.
- Афоніна О. В. Щодо досвіду Європейського Союзу в підході до законодавчого регулювання штучного інтелекту як чинника впливу на розвиток електронної демократії. Права людини в правовій системі ЄС:

зб. матеріалів учасн. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 26 квіт. 2024 р.). ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2024. С. 11–14.

- Afonina O. V. Influence of electronic participation on sustainable governance of country. Grail of science. 2021. № 9. P. 136–139.

Наукова (науково-технічна) продукція:

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПВ:

Впровадження результатів дисертації: Планується до впровадження

Зв'язок з науковими темами:

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Воронов Марк Миколайович
2. Mark Voronov

Кваліфікація: к. ю. н., доц., 12.00.02

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-6361-0370

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Код за ЄДРПОУ: 02071205

Місцезнаходження: майдан Свободи, буд. 4, Харків, Харківський р-н., 61022, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Університетський

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Чалабієва Маріям Рзаївна
2. Mariiam Chalabiieva

Кваліфікація: к. ю. н., 12.00.02

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-4126-0138

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Науково-дослідний інститут державного будівництва та місцевого самоврядування Національної академії правових наук України

Код за ЄДРПОУ: 25858474

Місцезнаходження: вул. Чернишевська, буд. 80, Харків, Харківський р-н., 61002, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство юстиції України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Галузевий

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Белов Дмитро Миколайович

2. Dmytro Bielov

Кваліфікація: д. ю. н., професор, 12.00.02

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-7168-9488

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Державний вищий навчальний заклад "Ужгородський національний університет"

Код за ЄДРПОУ: 02070832

Місцезнаходження: вул. Підгірна, буд. 46, Ужгород, Ужгородський р-н., 88000, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Університетський

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Гудзь Людмила Вячеславівна

2. Liudmyla Gudz

Кваліфікація: к. ю. н., доц., 12.00.02

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-2064-014X

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Код за ЄДРПОУ: 02071205

Місцезнаходження: майдан Свободи, буд. 4, Харків, Харківський р-н., 61022, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Університетський

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Зубенко Ганна Вікторівна

2. Hanna Zubenko

Кваліфікація: к. ю. н., доц., 12.00.02

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-2709-4348

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Код за ЄДРПОУ: 02071205

Місцезнаходження: майдан Свободи, буд. 4, Харків, Харківський р-н., 61022, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Університетський

VIII. Заключні відомості

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
голови ради**

Серьогін Віталій Олександрович

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
головуючого на засіданні**

Серьогін Віталій Олександрович

**Відповідальний за підготовку
облікових документів**

Шевченко Андрій Олександрович

Реєстратор

УкрІНТЕІ

**Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є
відповідальним за реєстрацію наукової
діяльності**

Юрченко Тетяна Анатоліївна